

Lărgirea Europei trebuie accelerată

Războiul din Kosovo ar trebui să determine Uniunea Europeană să-și regîndească viitorul. Acum, cînd se instalează noua

comisie prezidată de Romano Prodi, ea ar trebui să profite de ocazie și să transforme o instituție introvertită și acaparată de programul economic, într-un proiect politic paneuropean. „Reîntoarcerea la Europa” era cuvîntul de ordine al revoluției pașnice care a bulversat Europa Centrală acum 10 ani. Reunificarea continentului ar trebui ca în sfîrșit să ne debaraseze de moștenirea Yaltei și să asigure pacea, securitatea, democrația și dezvoltarea. Dacă ideea „reîntoarcerii” exprimă o viziune idealizată a unei Europe cu valori și cu un patrimoniu comun, în practică ea s-a concretizat prin dorința de aliniere — derulată cu succes — a Europei de Est la procesul de integrare.

Europa occidentală era totuși prost pregătită pentru a releva reușitele revoluționare ale Estului. Atitudinea Europei de Vest față de vecinii săi orientali rămîne ambiguă. De asemenea, Uniunea Europeană a pretins întotdeauna că susține „unificarea Europei”, acest fapt traducîndu-se printr-o serie de inițiative pozitive privitoare la noile candidate: programul PHARE, BERD-ul, acordurile de asociere și de consolidare, lentă dar continuă, a legăturilor dintre Uniunea Europeană și țările candidate.

Totuși, identitatea părții occidentale se datorează atît ororilor celui de-al doilea

Război Mondial, cît și diviziunii și fricii cauzate de Războiul Rece. Această genealogie particulară a jucat un rol important

în ordinea priorităților reale ale Uniunii după 1989: nu atît o unificare rapidă a Europei, cît aprofundarea integrării de partea sa occidentală pentru a se proteja de efectele potențiale de destabilizare, al unei schimbări geopolitice radicale. Tratatul de la Maastricht și lansarea monedei unice euro au fost momentele cheie al acestui proces.

Zece ani după căderea zidului de la Berlin, viziunea unei Europe reunificate pare să fi dispărut și în ciuda tuturor protestelor oficiale, lărgirea Uniunii Europene nu constituie o prioritate reală. Statele membre nu par a fi gata să treacă la reformele necesare, nici să plătească prețul lărgirii — un fapt supreevaluat, în timp ce avantajele pe termen lung al acestui demers sînt în general subestimate. Distorsionarea naționalistă a priorităților țărilor membre a reieșit

cu claritate la *summit*-ul din Berlin de la începutul acestui an. Negocierile «Agendei 2000» au fost marcate de polemicele țărilor care își apărau drepturile dobîndite, compromisul final fiind stabilit cu acordul tacit că lărgirea Uniunii nu este posibilă înainte de a doua parte a deceniului următor.

Există de acum o asimetrie frapantă în procesul de adaptare instituțională

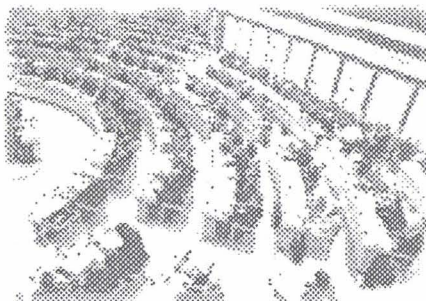
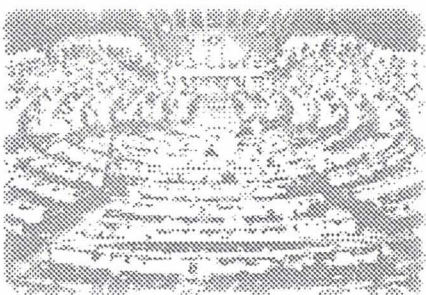
necesară lărgirii Uniunii Europene, care pînă acum pare incapabilă să transforme instituțiile și procedurile astfel încît să absoarbă noi membri. Pe de altă parte, țările candidate, dacă vor să fie demne de apartenența la Uniunea Europeană, trebuie „să înghită” 80.000 de pagini de reguli și de reglementări cunoscute sub sintagma de «*acquis communautaire*». Aceasta reprezintă însă o muncă sisifică, deoarece «*acquis*»-ul crește într-un ritm mai rapid decît capacitatea de integrare a dreptului din Europa de Est.

O mare parte din acest «*acquis*» — produsul istoriei complexe și de durată a Uniunii — nu este rezonabil, comparativ cu ritmul de dezvoltare al noilor democrații. Acest corset de reglementări nu

reprezintă un avantaj ideal pentru a conferi competitivitate economiilor de piață, atîta timp cît țările membre nu își asumă și ele o anumită parte. Neexistînd metode impuse de autoritate, ca o condiție *sine qua non* a noilor candidați, se alimentează frustrările și rachiuna potențială în Europa Centrală într-un proces în care mijloacele sînt confundate cu scopul.

Istoria se derulează mai repede decît politica, care la rîndul ei evoluează mai repede decît instituțiile. Războaiele din Balcani și consecințele lor au reactualizat politica de lărgire a Uniunii, ele punînd în discuție rolul esențial al Alianței Atlantice și mai ales a celor Cinci-sprezece, pentru asigurarea păcii și securității, pentru promovarea edificării statelor-națiune în regiune. Veritabilul succes pe termen lung al războiului din Kosovo, nu

(continuare în pagina 2)

Calendar

28 iunie - 3 iulie — *Rights and Advocacy Training Seminar*, organizat de Minority Rights Group la Budapesta. Din partea LPE a participat Paul MĂRGINEAN în calitate de cursant și HALLER István în calitate de referent, prezentînd activitatea Ligii PRO EUROPA în promovarea drepturilor minorităților.

3 iulie — *Administrația publică locală*, curs atelier pentru Colegiul Democrației. Lector: FODOR Imre — primarul municipiului Tîrgu-Mureș.

8 iulie — *Pregătirea sesiunii publice „Primăria Tinerilor”*, atelier al Colegiului Democrației.

19-25 iulie — *Universitatea de Vară „Bálványos”*, ediția a X-a, cu participarea Colegiului Democrației și a Academiei Interculturale Transsylvania.

29 iulie — Participarea studenților Colegiului Democrației la *ședința Consiliului Municipiului Tîrgu-Mureș*.

30 iulie — *Primăria Tinerilor*, sesiunea publică a Colegiului Democrației.

2 august — Lansarea proiectului *Centru de informare pentru romi* de către Asociația Romano Tolah la Luduș. Din partea LPE a participat HALLER István.

21 august - 11 septembrie — *Training în managementul organizațiilor voluntare* organizat de Women Institute, Anglia. Din partea LPE au participat: Lucia BRISCAN și KOVÁCS Gyöngyér.

Naptár

június 28 - július 3 — *Rights and Advocacy Training Seminar*, a Minority Rights Group szervezésében Budapesten. A PEL részéről Paul MĂRGINEAN vett részt mint hallgató és HALLER István mint előadó, bemutatta a PRO EUROPA Liga kisebbségjogi tevékenységét.

július 3 — *Helyhatóság*, előadás és műhelygyakorlat a Demokrácia Kollégiuma számára. Előadó: FODOR Imre — Marosvásárhely polgármestere.

július 8 — *A „Fiatalok Polgármesteri Hivatala” nyíltkörű ülés előkészítése*, a Demokrácia Kollégiumának műhelygyakorlata.

július 19-25 — *X. „Bálványos” Nyári Szabadegyetem*, melyen részt vettek a Demokrácia Kollégiuma és a Transsylvania Intekulturális Akadémia hallgatói.

július 29 — A Demokrácia Kollégiumának hallgató részt vettek a *Marosvásárhelyi Városi Tanács gyűlésén*.

július 30 — *A Fiatalok Polgármesteri Hivatala*, a Demokrácia Kollégiumának Nyíltkörű ülése.

augusztus 2 — A Romano Tolah által beindított, *Romák információs központja* program bemutatása Marosludason. A PEL részéről HALLER István vett részt.

augusztus 21 - 11 szeptember — *Az Training az önkéntes szervezetek managementjében*, az angliai Women Institute szervezésében. A PEL részéről Lucia BRISCAN és KOVÁCS Gyöngyér vettek részt.

Lărgirea Europei trebuie accelerată

(continuare din pagina 1)

va fi confirmat decât de perspectiva integrării Balcanilor într-o Europă dezvoltată. Țările perdante ale Europei de Sud-Est sînt transformate în protectorate formale sau deghizate, ceea ce vrea să spună că Europa este profund legată de menținerea securității în întreaga regiune. Aceasta implică, în egală măsură, masive investiții politice și economice pentru reconstrucție și pentru asigurarea dezvoltării. Pactul european de stabilitate în Balcani nu este rezultatul unei dorințe de profit, ci una bazată pe considerații politice, strategice și morale.

Europa Centrală, confruntată deja cu o transformare democratică și economică, poate și trebuie să contribuie util la reconstrucția vecinilor săi. Totuși, două consecințe nefaste s-ar putea naște din situația actuală. Din cauza urgenței balcanice, fenomenul de lărgire a democrațiilor stabile și solide riscă să fie încetinită sau amînată. Și mai stringente vor fi însă consecințele pentru țările aflate la mijloc (nici protectorate, nici includerea în primul val de lărgire), precum Slovacia, Bulgaria și România. În două din aceste cazuri rezultatul ar putea fi, ca reacție, o fobie anti-europeană.

Din această cauză, implicarea activă a Uniunii Europene ar trebui să ducă la o regîndire a strategiei de lărgire. Ea ar trebui să se lanseze încă de pe acum, într-o politică de integrare accelerată pe plan politic și militar a țărilor central-europene fără a se amîna integrarea lor economică. În candidatura lor nu se va mai vedea apartenența la o „a doua clasă”, ci adevărata «Agendă 2000» și un răspuns apropiat speranțelor din 1989. Europa va mai vedea astfel încă un semnal pozitiv legat de reconstrucția în Balcani de după războiul din Kosovo.

Timothy Garton Ash, scriitor, profesor la Colegiul St. Anthony din Oxford;

János Kis, profesor de filosofie la Universitatea Central-Europeană din Budapesta;

Adam Michnik, redactor-șef la cotidianul «Gazeta Wyborcza» din Varșovia;

Jacques Rupnik, profesor la Fundația Națională de Științe Politice din Paris;

Karel Schwarzenberg, fostul director al cabinetului președintelui Vaclav Havel;

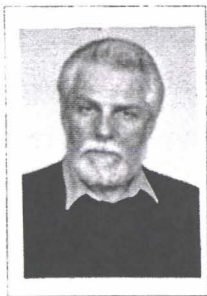
Martin M. Simecka, redactor-șef al cotidianului «SME» din Bratislava;

Aleksander Smolar, președintele Fundației Bathory din Varșovia și cercetător la CNRS, Paris.

SZOKOLY Elek

Democrația română și creștinismul său original sau

„D-le Teoctist, credeți în Dumnezeu?”

Pînă în decembrie '89 am trăit sub teroarea ideologică a unui stalinism de import, apoi a unui „național-socialism”, de factură „originală”, un fel de strufo-cămilă între un marxism-leninism dezgolit și un naționalism șovin cu nostalgii interbelice, un fel de roșu-verde cu eșarfă tricoloră. Lozinca „cine nu e cu noi, e împotriva noastră” avea putere de lege. Numărul relativ mare de membri de partid arăta că era preferabil să fii „cu noi”.

După decembrie '89, deși cuvîntul de ordine numărul unu devenise „libertatea”, golul creat prin dispariția subită a stalinismo-ceaușismului cu dominantă atee a produs o foame ideologică simetrică, dar de semn (aparent) opus. Toată suflarea fărăi s-a simțit dintr-o dată obligată să recupereze cantitatea de cruci pe care n-a avut curajul s-o facă în anii precedenți, preoții (de cele mai diferite culte) se adunau în soboruri tot mai numeroase pentru a demonstra caracterul profund creștin al unui popor care nu mai avea nici un Dumnezeu, sfințind tot ce găseau în cale, nu numai lăcașe de cult, dar adesea și obiecte și încăperi cu destinații mult mai profane; comuniștii notorii, atei timp de decenii se țirau în genunchi sau repetau în fața oglinzii cum să facă crucea corect, politicieni de frunte se fotografiau în mod obligatoriu cu icoane în fundal, iar apartenența declarativă la turma Domnului semăna tot mai mult cu cea din patria lui Khomeini. Oamenii se aliniau din nou. Un dreptcredincios a considerat că de pe peretele Parlamentului nu poate lipsi crucea, simbol al creștinismului, ignorîndu-i pe cei care în aceeași sală ar fi dorit să se închine eventual altor simboluri și zei, sau, poate nici unuia. Și nimeni n-a îndrăznit să se opună. Tot mai puțini intelectuali aveau curajul să se declare liberi cugetători, pînă și viitorul președinte Emil Constantinescu a

considerat că e normal să profite de trecutul ateu al contracandidatului său, Ion Iliescu, și să-i pună întrebarea încuietore, rămasă de pomină: „D-le Iliescu, credeți în Dumnezeu?” Este evident pentru orice om de bun simț, că cetățeanul Constantinescu a încălcat atunci un drept fundamental al cetățeanului Iliescu de a-și păstra credința sau necredința în perimetrul intim al spațiului privat. Că același cetățean Ion Iliescu a devenit astăzi unul dintre avocații cei mai aprigi ai Bisericii Ortodoxe Române, nu cred că are vreo legătură cu credința lui Ion Iliescu în Dumnezeu. Ardoarea cu care domnia sa vorbește astăzi de „evul mediu” în legătură cu dreptul la proprietate în timp ce pledează pentru un principiu atît de „medieval” ca cel al impunerii unei confesiuni și biserici ca privilegiată față de altele, nu face decît să sublinieze trăsătura sa fundamentală de caracter: ipocrizia. Nu m-aș mira prea mult dacă la dezbaterea electorală finală de la anul, dl. Iliescu și-ar da jos tacticos ochelarii și l-ar întreba pe dl. Constantinescu: „D-le Constantinescu, credeți în Dumnezeu?”

Astăzi în România, dar poate chiar în tot Estul post-comunist, puțini oameni îndrăznesc să se declare atei sau liberi cugetători, fiind priviți oarecum la fel de ciумаți ca și cum s-ar declara marxiști. Marxiștii astăzi pot fi găsiți la New York sau Paris, nu și la București sau Varșovia. Teroarea „medievală” a lui „cine nu e cu noi, e împotriva noastră” a revenit sub forma acestei ideologii pseudo-creștine care are prea puțin a face cu credința, dar atît mai mult cu instituția. O subterană „inchiziție psihică” își face efectul. Că tocmai aceasta va fi instituția care să ne călăuzească spre Europa mult visată, este cel puțin îndoielnic. Parafrazîndu-i pe aceia care îi reproșaseră catolicilor că privind spre Roma, întorc spatele României, ne putem întreba: instituția bisericească (și nu numai ea) care privește doar spre Răsărit (să nu ne lăsăm totuși îmbătați de vizita Papei!) și spre trecut, nu întoarce oare spatele națiunii („neamului”) pe care ar fi datoare —

dacă nu s-o călăuzească — barem să o însoțească spre o contemporaneitate occidentală?

Elita politică românească se pare că nu s-a decis încă în care Europă dorește să se integreze. În cea a egalității de șanse sau în cea a statutelor privilegiate și a discriminărilor. Reflexele partidului unic atotputernic supraviețuiesc în mod ciudat, metamorfozate în acest exclusivism medieval, pînă și în capetele unor clerici care susțin că n-ar fi fost membri de partid...

Un fin analist al „Paradoxului român”, Sorin Alexandrescu, constată cu „mirare”: „Ceea ce nu încetează de a mă uimi (...), sînt asemenea «căderi în pre-modern» la elitele românești cele mai moderne ca formație, cu prilejul mai fiecărei crize politice. Acest paradox român nu este singurul, deși este cel mai general, explicînd poate precaritatea statului și sfișierile interioare ale culturii române moderne. Căci s-ar cuveni să ne întrebăm, ce este mai exact modern în acest stat și în această cultură? Ori, cît de adînc este stratul modern și cît rezistă el la presiunile istoriei moderne?”

Întrebările lui Sorin Alexandrescu nu sunt retorice. Recăderea perpetuă a elitei noastre în pre-modernitate o trăim, iată, din nou în direct. Aceste „reflexe pre-moderne” ne leagă parcă ca un blestem de un ev mediu de care nu avem destule motive să ne mîndrim.

Evadările repetate ale elitei politice, dar și intelectuale, din fața presiunilor „cele mai populare instituții” (?) românești, abandonînd mereu valorile în favoarea unei situații de facto, constituie ilustrația convingătoare a „uimirii” de mai înainte. Așa a fost scandaloașa situație cu catedrala „neamului”, cu biserica ortodoxă din incinta Universității București, ca să amintim doar două cazuri mai la vedere. Îmi aduc aminte de perplexitatea unor amici, reprezentînd spectrul democratic al intelectualității timișorene, cînd, cu ani înainte, cu ocazia sfințirii pietrei de temelie a bisericii

(continuare în pagina 5)

Stelîu LAMBRU

Dulcea legănare a atotștiiței

De la Revoluția din decembrie 1989, dezbaterile care au generat cele mai aprinse controverse au fost cele care au pus în discuție specificarea sau absența din legi a termenului „național”. Orice încercare care urmărea înlocuirea acestui cuvânt sau care tindea la atenuarea sensului său a fost îndelung contestată sau apărută. În concepția majorității oamenilor politici din România, statul român trebuie să fie obligatoriu „național”. De la stat, aproape orice chestiune a devenit „națională”. Sînt „naționale” instituții de învățămînt superior (mai mult sau mai puțin oficiale), bănci, străzi, moneda, șosele, drapele, simboluri, științe, sentimente, sport, etc. Cum putea lipsi de la această defilare a „naționalului” tocmai Biserica? Așa cum într-un stat național totul este național, Biserica vrea și ea să fie „națională”.

La acest statut de „biserică națională” aspiră, evident, Biserica Ortodoxă Română luîndu-se după rezultatele ultimului recensămînt și ale succesivelor sondaje de opinie, capii acestei Biserici cred că dacă Biserica pe care o reprezintă este cea mai numeroasă din România ea trebuie să fie proclamată „națională”. Refuzul guvernului de a specifica în proiectul de lege ca Biserica Ortodoxă să fie — și ea! — „națională” a declanșat un val de reacții vehemente. Nu am cunoștință că o altă Biserică să o concureze pe cea ortodoxă la cîștigarea năucitorului titlu. Autocefalia ortodoxiei — spre deosebire de universalismul catolic —, născută odată cu apariția statelor naționale est și sud-est europene după a doua jumătate a veacului al XIX-lea, reclamă ca unică prezență ecleziastică,

asemenea „mariajului” Putere-Biserică din Bizanț, pe cea ortodoxă. Cred că poziția guvernului a fost ca să pună pe picior de egalitate *toate* religiile și confesiunile din România. Biserica Ortodoxă poate să fie „națională” cît vrea, dar nu într-un act care oficializează o virtuală discriminare. Confuzia în care se afla acești capi ai ortodoxiei dîmbovițene și apărătorii lor nu se limitează la distincția dintre „majoritar” și „național”. Ea are rădăcini foarte adînci și foarte complicate mixate cu elemente de ideologie național-comunistă, autoritarism, xenofobie.

Nici acum nu mi-e clar ce înțeleg capii ortodoxiei române prin sintagma „biserică națională”. Să fie vorba despre iefurile pe care le-ar primi de la stat? Să fie vorba despre o relație preferențială cu instituțiile statului? Sau că BOR este expresia credinței creștine a națiunii române? În termeni științifici, este clar că nu se poate demonstra în ce fel o Biserică are atribute „naționale”. O Biserică creștină ar putea fi „catolică”, „ortodoxă”, „ecumenică”, ș.a.m.d. în sensul original al termenilor. Să adăugăm, prin absurd, că ar exista o Biserică „națională” în sensul că ierarhia acelei Biserici ar fi „deșteptătorii” acelei națiuni. În România, fără doar și poate, acest titlu i se cuvine Bisericii Greco-Catolice. Nașterea conștiinței naționale românești este rodul activității clericilor români uniți din veacul al XVIII-lea și al urmașilor lor din veacul al XIX-lea, cu notabila excepție a pravoslavnicului Andrei Șaguna. Recitînd izvoarele istoriei Principatelor Românești din secolul trecut, se

constată că nicidecum ortodoxia, și cu atît mai mult Biserica sa, a fost „deșteptătoarea” românilor. Sînt binecunoscute pozițiile ultra-conservatoare ale clerului ortodox la înlocuirea alfabetului chirilic cu cel latin, la abolirea privilegiilor sociale ale Bisericii, la crearea instituțiilor statului modern. Astăzi, Biserica Ortodoxă Română este cea mai vajnică apărătoare a statului național, cel care a siluit-o cel maimult. Biserica Ortodoxă a fost deposedată de dreptul de a școlariza copii și de a îngriji bolnavi — principalele sale misiuni sociale pe pămînt — tocmai de omniprezentul stat național. Experiența guvernului „de uniune națională” al patriarhului Miron Cristea din cursul anului 1939 este o pildă în ceea ce ar însemna atributul „național” conferit BOR. Nu mai menționez vexațiunile și persecuțiile pe care le-a suportat în timpul demontului regim național-comunist al lui Ceaușescu. Renunțînd la acceptări absurde, ne putem întreba care este „Biserica națională” în țări ca Germania, Marea Britanie, Elveția, Franța, Ungaria, Cehia, SUA, Japonia, etc.?

Cum era de așteptat, s-au găsit imediat voci care să plîngă cu lacrimi de crocodil de dragul BOR. În această campanie a excelat — mică nu se putea altfel — cotidianul „adevarul” care ne-a obișnuit cu reacțiile sale antidemocratice și de diseminare de confuzie. Campioana este Lelia Munteanu, care consideră că „Biserica strămoșească se vede repusă peste noapte în drepturile ei. Dubios rămîne faptul că a fost nevoie ca un cuvînt cît se poate de onorabil și plin de îndreptățire să fie reintrodus pe șest într-un act normativ”. Ziarista nu pierde ocazia de a arăta cît de subversivă este poziția UDMR și cît de „antinaționali” sînt cei de la Putere. Argumentația frizează ridicolul și denotă și o gravă lipsă de simț critic, absolut necesară unui jurnalist: „A conferi Ortodoxiei române statutul de Biserică națională nu înseamnă altceva decît recunoașterea unei stări de fapt, așa cum a consfințit ea în istorie. (subl.m.). Să demonstrezi că poporul român s-a născut creștin, că Ortodoxia intră în însăși definiția statului național unitar român, (...) e ca și cum, vorba Patriarhului Teoctist, ai demonstra lumina soarelui”.

Istoria, cea atît de invocată în argumentarea pozițiilor pro și contra, din păcate nu ne poate da un răspuns limpede în interogațiile noastre mai mult sau mai puțin retorice. Ea poate servi ca demagogie în fața știutorilor sau mai puțin știutorilor, și nu că ar exista „cineva” care să atenteze la vreo libertate, ci pentru că așa credem noi, creatorii de opinie că e bine. Și cînd sîntem specialiști chiar dacă nu sîntem. Nu privim împrejur la alții, pentru că ne sîntem autosuficienți. Nu ne interesează ce înseamnă „separarea bisericii de stat”, la fel cum nu ne interesează ce înseamnă și cum funcționează principiul ca „devoluția”, „subsidiaritatea” (alte dispute care au sfîrșit prin a bălta) sau „federalismul”. Creatorii de opinie știu că dacă o schimbare înseamnă altceva decît ceea ce cunosc ei, promotorii schimbărilor nu au decît să facă după cum li se spune.

Laura ARDELEAN

Nihil sine Teo...

Care vra să zică Biserica Ortodoxă este biserică națională. Bine, bine dar atunci eu ce sînt? Pînă mai ieri problema era ușoară: cetățean român, naționalitate română... majoritar vezi bine. Statut călduț. Criza identitară începe însă de la religie care, împlinirea (sau istoria?) face să nu mai fie chiar așa de națională.

Diționarul explicativ al limbii române îmi ride în față și-mi spune că național este „ceva care este propriu sau aparține unei națiuni, unui stat, care caracterizează o națiune sau un stat”. Avînd deja atîtea ipoteze, silogismul oricum l-aș fi sucit tot nefavorabil mi se arată. Care va să zică nu mai sînt „națională”.

Coana Istoria, zicea prin vocea Constituției din 1866 că „religiunea ortodoxă a Răsăritului este religie dominantă a Statului român”. Pe la 1923 „Biserica ortodoxă și cea greco-catolică sînt biserici românești” — una este dominantă, cealaltă „are înțietate față de celelalte culte”(sic!). De pe la 1948 încoace, și pînă mai ieri se așternu tăcerea asupra atributelor bisericii

ortodoxe, căci biserica greco-catolică — prin bunăvoința partidului comunist — și-a găsit locul în pușcării unde vrînd-nevrînd era...majoritară! Căci nici Istoria sireaca nu mai îndrăznește să zică nimic despre Școala Ardeleană, despre Blaj sau Biserica Română Unită.

Dominantă — treacă, majoritară — meargă, dar națională? Și mă rog frumos cu ce sînt mai naționali credincioșii ortodocși? Or fi ei (vorba cea de cartier) români de români? O fi trecut ei de la bolboroseala slavonă — via limba română — la limba română de română? Ori problema e mult mai suptilă și e așa o recompensă, că doar în ceasuri de grea cumpănă apărea cîte un preot, cîte un călugăr ortodox ce ne ajuta să cîștigăm ba un meci, ba niscaiva alegeri...

Ca să vedeți cîte întrebări poate genera un singur cuvînt adăugat exact acolo unde vrea Teoctistul să fie! Dar pînă una alta la întrebarea legitimă „Ce sînt eu?” numai Kafka ar fi putut să răspundă. Pe onoarea mea de cetățean român, ardelean și de religie catolică!

Paul MĂRGINEAN

Cămila cu trei cocoșe

Urmărind înverșunarea cu care C. T. Popescu, Răzvan Theodorescu sau Marius Tucă încearcă să explice creștinilor ortodocși că se atentează la statutul de „biserica națională” (ce-i aia?!), mi-am adus aminte de destinul lui Nicolae Steinhardt, care a fost botezat în timpul detenției. El a ales ortodoxia (pentru că a simțit-o mai aproape), dar a înfîlțit în pușcăriile comuniste și preoți greco-catolici, spunînd în minunatul (și la propriu și la figurat) „Jurnal al fericirii” că va fi mereu adeptul ecumenismului.

Unul din simbolurile cheie ale culturii religioase este drapelul național, arborat în numeroase biserici (nu numai în România). Vom înfîlți drapelul românesc într-o biserică ortodoxă din Negrești-Oaș, așa cum la Esztergom sau Budapesta, o biserică romano-catolică va avea lîngă altar, culorile Ungariei. Grecia, Rusia sau Franța sînt, de asemenea, locuri unde naționalismul înecă adesea religia. Mă număr printre pușinii creștini care afirmă că religia ar trebui să și-o aleagă omul singur. Botezul la naștere — act creștinesc fără de care mîntuirea (poate unica problemă fundamentală) nu poate fi săvîrșită — ne împiedică însă să alegem SINGURI calea spre mîntuire. „Complicitatea” dintre stat și biserică a jucat un rol important în istoria multor țări europene. Oameni dintr-o zonă de influență sau alta erau convertiți în masă la o anumită confesiune. Deși popor latin, românii au devenit în marea lor majoritate

ortodocși și au folosit o vreme alfabetul chirilic datorită influenței slave. Începînd cu secolul XVII, românii din Ardeal au îmbrățișat religia catolică, fiind conștienți că este o șansă unică de emancipare. Școala de la Blaj, Unirea din 1918 și unica formă de disidență instituționalizată din timpul comunismului poartă amprenta Bisericii Unite cu Roma. Coloniștii spanioli și portughezi au transformat America de Sud într-un continent catolic, în timp ce Noua Anglie „primea” după descoperirea lui Columb primele familii de preoți protestanți. Aceste fapte nu sînt în sine bune sau rele. Ele țin de istorie și sînt dincolo de bine și de rău.

Relația unui om cu Dumnezeu este una intimă, poate cea mai intimă formă de comunicare a unui individ. Ea nu poate fi legiferată după componența unui parlament sau după moftul unui cult religios. Cînd intri într-o biserică sau sinagogă încerci să comunici cu divinitatea. Nu cred că un turist grec ortodox, care intră într-o biserică ortodoxă la Arduș sau Slobozia înțelege de ce este arborat steagul României, tot așa cum nici un irlandez sau moldovean catolic nu sare de bucuria unei revelații la înfîlțirea cu drapelul Ungariei dintr-o biserică catolică la Budapesta.

Menirea religiilor de pretutindeni ar trebui să fie tocmai aceea de a deveni internaționale și nu de a se ghemui ca un arici național frustrat. Nu cred neapărat în unirea confesiunilor creștine în viitorul

apropiat, dar sper că toți creștinii aparținînd unui cult religios vor deveni tot mai conștienți de apartenența lor confesională în detrimentul celei naționale. Biserica Ortodoxă Română poate să revendice statutul de biserică națională. Poate să îl obțină. Nu deranjează (sper, cred) pe nimeni. Numai că acest concept — „biserica națională” e vid. El nu există. Spiritualitatea ortodoxă e la fel de internațională (fie că se recunoaște, fie că nu) ca și cea catolică sau protestantă. Biserica ortodoxă nu poate fi națională niciunde în lume, pentru că ortodoxia nu e românească sau grecească, așa cum protestantismul nu e unguresc sau german. Aceste confesiuni sînt rezultante ale istoriei creștinătății europene. Cultele religioase nu sînt unele mai valoroase decît altele și nu pot fi naționale. Ele reprezintă manifestări de spiritualitate multinaționale.

În unele biserici din Timișoara, slujbele se succed în limbile română, maghiară și germană (Biserica Romano-Catolică din P-ța Lahovari). Cum va rezolva clerul ortodox, de exemplu, situația unui maghiar sau polonez care va fi atras de spiritualitatea ortodoxă? I se va refuza botezul spunîndu-i-se „nu poți deveni ortodox pentru că nu ești român”? Desigur, exemplul nu este cel mai adecvat, fiindcă socializarea în familie diminuează șansele unui individ de a cunoaște și accepta alte culturi, dar acest exercițiu logic (numit reducere la absurd!) ne ajută să înțelegem tocmai absurditatea (de altfel nulă și inofensivă) a ofuscării instituției reprezentate de Patriarhul Teoctist. În opinia mea, nimeni nu ar trebui să se opună acestui moft ridicol al B.O.R. În viitor, acest statut de „biserica națională” (dacă va fi adoptat) va fi descoperit în deplina sa redundanță și va fi anulat tot de către români, la fel de naționali ca și cei de astăzi. „Jartă-i Doamne, că nu știu ce fac!”

Elek SZOKOLY

Democrația română și creștinismul său original sau

„D-le Teoctist, credeți în Dumnezeu?”

(continuare din pagina 3)

„studentești” din orașul martir de pe Bega, le-am pus întrebarea: ce fel de religie o fi aia „studentească”? Căci am auzit de biserică ortodoxă, de biserică catolică, biserică reformată etc., dar de biserică „studentească” nu am auzit. (Evident biserică „studentească” nu putea fi decît de rit ortodox!)

Oficializarea statutului privilegiat al Bisericii Ortodoxe Române nu este doar un act formal, după cum încearcă să-l bagatelizeze unii. Ea este un precedent juridic periculos pentru orice stat de drept. Se oficializează de fapt acel statut privilegiat al acestei biserici pe care l-a avut în realitate

tot timpul, inclusiv în perioada comunismului. Ipocrizia aceluia patriarh care are tupeul să invoce suferințele bisericii sale în timpul comunismului în timp ce îi adresa ode dictatorului care îi demola bisericile, întrece orice închipuire.

Din punct de vedere minoritar, această tentativă (deocamdată) de oficializare are și o parte bună. Dacă pînă acum aveam doar cetățeni de categoria întâia (românii) și cei de categoria a doua (ceilalți), iată că acum paleta discriminărilor devine mai nuanțată: de-acum vom avea cetățeni de categoria întâia (românii ortodocși), cei de categoria a doua (românii neortodocși), cei de categoria a treia...

Ce înseamnă „național” în sintagma „biserica națională” este greu de definit. (Doar dl. Radu Vasile știe se pare, care sînt criteriile de selecție pentru a se putea candida la această loterie.) Că se referă la „națiunea politică”, ca în orice democrație modernă occidentală, și care include pe toți cetățenii statului respectiv indiferent de naționalitate (etnie), religie etc. sau doar la „națiunea etnică” (culturală) care cuprinde doar o parte a sa, nu vom putea afla din această polemică. Dacă se referă la cea de-a doua, se mai nuanțează discriminarea, adresîndu-se de astă dată doar etnicilor români, care au „neșansa” să fie de altă religie. Oare care dintre cele două tipuri de discriminare vor fi preferate de onorații noștri guvernanți?

Mesajul doamnei Smaranda Enache cătrefe participanții Universității de Vară Bălványos

Dragi Prieteni,

Vă mulțumesc pentru invitația pe care mi-ați trimis-o și regret că nu o voi putea onora, nefiind în țară. Se împlinesc zece ani de existență a Taberei și Universității de Vară de la Bălványos. Aniversarea unui eveniment de care mulți dintre noi ne-am legat enorm sufletește și intelectual este un motiv de bucurie. Pentru mine este și un motiv de tristețe, fiind prima ediție la care nu pot să particip.

Sînt convinsă că Universitatea de la Bălványos este unul din cele mai importante și mai influente evenimente ale societății civile din Europa Centrală. Important, pentru că a abordat de-a lungul anilor teme esențiale ale tranziției post-comuniste și subiectele cele mai delicate ale dialogului româno-ungar. Influent, pentru că a reunit, pe podiumul dezbaterii, personalități dintre cele mai reprezentative ale intelectualității și politiciii, români și maghiari, pe aceia de care depinde în mare măsură profilul viitor al regiunii și al țărilor noastre.

Universitatea a fost, la început și în primul rînd, un mare și generos proiect neguvernamental de reconciliere și parteneriat româno-maghiar și poate singurul care a reușit să transforme mesajul societății civile în mesaj politic. Dintre lectorii Universității s-au ridicat președinți, miniștri, lideri de opinie și ...ambasadori. Ca un copac uriaș, tabăra a crescut din tradiția mișcării protestatare a tinerilor de la poalele Cimitirului Păsărilor sau de la Lacul Sfinta Ana. Ea a păstrat tradiția curajului, spiritului polemic, sincerității și transparenței. Ca orice disidență, a fost adesea contestată și stigmatizată, dar niciodată înfrîntă.

Liga Pro Europa a participat ani de-a rîndul la organizarea taberei și chiar acum, la ediția jubiliară, se află între voi studenții noștri de la Colegiul Democrației și Academia Interculturală Transsylvania.

Personal, consider Universitatea de Vară de la Bălványos ca pe unul din cele mai interesante și importante proiecte la care am participat. Între timp, drumurile noastre s-au despărțit, atunci cînd politicul a început să domine civicul și monologul risca să ia locul dialogului. Ceea ce nu mă împiedică să-mi reafirm încrederea că Bălványos poate și merită să redevină forumul civic autentic care a fost, și de care, în această regiune atît de contradictorie, vom avea încă atîta nevoie, pentru ca democrația, respectul pentru alteritate și valorile europene să nu fie vulnerabile.

La zece ani de la debut, Procesul Bălványos a intrat, sub ochii noștri, în istorie, creînd o tradiție unică și un spirit care vor dăinui și pe care avem obligația și puterea să le protejăm împreună.

Permiteți-mi să vă transmit tuturor, din țara celor o mie de lacuri, felicitările mele și să-i elogiez pe organizatorii, referenții, studenții și anonimii grație cărora Bălványos a devenit numele unui simbol și „idolul” unei generații.

Smaranda ENACHE

Notă: Mesajul de la Helsinki a doamnei Smaranda Enache, adresat ediției jubiliare a Universității de Vară Bălványos-Tușnad, se pare că, datorită unor inadvertențe tehnice, nu a mai ajuns la destinație.

Smaranda Enache asszony üzenete a Bălványosi Nyári Egyetem részvevőikhez

Kedves Barátaim,

Köszönöm a meghívást és őszintén sajnálom, hogy nem lévén az országban, nem vehetek részt az Egyetem munkálataiban.

Ime, már tíz éves a Bălványosi Tábor és Nyári Egyetem. Egy olyan esemény megünneplése melybe oly sok lelki és szellemi energiát fektettünk csak örömmel tölthet el. Számomra azonban egyúttal keserűség is, hiszen ez az első alkalom amikor kénytelen vagyok távol maradni.

Meggyőződésem, hogy a Bălványosi Egyetem egyike Közép Európa legjelentősebb és legbefolyásosabb civil társadalmi kezdeményezéseinek. Jelentős azért, mert az évek folyamán a vita középpontjába helyezte a poszt-kommunista átmenet leglényegesebb témáit, valamint a román-magyar párbeszéd legérzékenyebb kérdéseit. Befolyásos pedig azért, mert a vita-forumok pódiumára sikerült összehoznia a román és magyar értelmiség és politikai élet legreprezentatívabb személyiségeit, azokat akiken régióink és országaink jövőképe múlik.

A Bălványosi Egyetem, kezdetben és első sorban, egy nagylelkű, román-magyar nemkormányzati partnerségi és megbékélési kezdeményezés volt, talán az egyetlen olyan, melynek civil-társadalmi üzenetét sikerült politikai üzenetté alakítania. A Nyári Egyetem előadói közül államelnökök, miniszterek, közvélemény-alakítók és... nagykövetek kerültek ki. A Tábor, akár egy terebélyes fa, a Madártemető vagy a Szent-Anna tó körül gyülekező tiltakozó ifjúság hagyományaiából nőtt ki és megőrizte a bátorság, a szókimondás, az őszinteség tisztaságát. Mint minden disszidens mozgalom, Bălványos is részesült vádakban, megbélyegzésben. De nem sikerült megtörni őt.

A Pro Europa Liga éveken keresztül vett részt a Tábor szervezésében, és most is, e jubileum alkalmával, képviselőinkben köztetek vannak diákjaink a Demokrácia Kollégiuma és a Transsylvania Interkulturális Akadémia részéről.

Személy szerint merem állítani, hogy a Bălványosi Tábor és Nyári Egyetem egyike a legjelentősebb kezdeményezéseknek melyen volt alkalmam valaha is résztvenni. Közben útjaink szétváltak ugyan, amikor a politikum kezdett eluralkodni a civiltársadalmi fölött és a párbeszédet a monológus veszélye kezdte fenyegetni. Ennek ellenére hiszem, hogy Bălványos képes rá és megérdemli, hogy ismét azzá az igazi civil fórummá váljék ami volt, s melyre ebben az ellentmondásos régióban oly nagy szükség lesz még a demokrácia, a másság iránti tisztelet és az európai értékrend magóvása érdekében.

Tíz évvel indulása után, az a Bălványosi Folyamat, mely tartós szellemiséget és egyedül álló hagyományt teremtett, s melyet kötelességünk együtt óvni és építeni, szemeink előtt belépett a történelembe.

Fogadják kérem baráti üdvözetemet az ezer tó országából és engedjék meg, hogy tisztelegjek mindazon szervezők, előadók, hallgatók és névtelenek előtt akiknek köszönhetően Bălványos mára egy nemzedék jelképévé, sőt „bălványává” válhatott.

Smaranda ENACHE

N.B. Smaranda Enache asszony helsinki üzenete a tusnádfürdői Bălványosi Nyári Egyetem jubileumi ülésszakához, a „technika ördöge” folytán, úgy tűnik, nem jutott el idejében a címzetekhez.

Un for pentru buna conviețuire interetnică în România

Tensiunile politice ale ultimilor ani din spațiul sud-est european au avut la origine animozități interetnice, care în lipsa unei formări mentale corespunzătoare a intelectualității și implicit a clasei politice din țările aferente, au cauzat grave perturbări ale conviețuirii firești dintre diferitele popoare și culturi din spațiul aflat în imediata vecinătate a României. Din fericire, România a trecut peste momentul cel mai critic din acest punct de vedere, în martie 1990. Însă suspiciunile între „majoritari” și „minoritari” și prejudecățile față de „celălalt” continuă să existe la diferite nivele ale societății românești. În aceste condiții, terapia cunoașterii reciproce prin dialog, rămîne una dintre cele mai eficiente modalități de armonizare a diversității cultural-lingvistice în țara noastră. Acesta este și tratamentul spiritual oferit de Liga PRO EUROPA în cadrul programului Academiei Interculturale Transsylvania. Programul inițiat în vara anului trecut și-a propus să reunească la un loc oameni de cultură consacrați, reprezentativi pentru culturile cărora Transilvania le-a fost deopotrivă leagăn comun, de-a lungul secolelor. Structurată sub forma unor cursuri itinerante, Academia Interculturală și-a asumat un rol educativ de a forma viitoarele generații de intelectuali români, maghiari, germani și romi din întreaga țară în spiritul respectului față de valorile culturale ale celuilalt.

Cursurile se adresează așadar, noii generații de intelectuali în formare, neinfecțați de spiritul național-comunismului și care vor constitui în România deceniilor viitoare, parte a noii elite și clasei politice. Organizarea

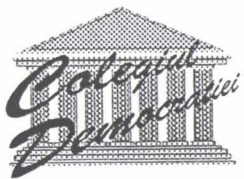

sesiunilor Academiei Interculturale în zone specifice culturii și tradiției diferitelor naționalități, fie că este vorba de Secuime, de Pamîntul Crăiesc al sașilor sau de Mica Romă a spiritualității românești, acest program îi introduce pe tinerii cursanți în atmosfera cotidiană a locului, oferind o cunoaștere „pe teren” a realităților regionale. Pe paleta cursurilor oferite de către Academia Interculturală se regăsesc teme ce abordează deopotrivă istoria culturală, confesională sau politică, literatura, folclorul și tradițiile comunitare.

Pilonul de bază al structurii cursurilor este însă dialogul, comunicarea nemijlocită dintre referent și auditoriu. Nu sunt ocolite nici teme cu încărcătură politică ale căror clarificare contribuie în bună măsură la deconstruirea unor opinii eronate,

create pe fondul dezinformării sau a manipulărilor tendențioase, contrare spiritului de toleranță. Primei promoții de absolvenții ai acestei academii, îi vor urma și altele, în ale căror bagaj de cunoștințe informațiile și experiența acumulată în decursul acestei „specializări” îi vor ajuta cu siguranță în tratarea diferitelor aspecte culturale sau politice ale realităților din România. Opțiunea politică a României, de integrare în structurile europene, implică și o schimbare a opticii asupra raportului minoritate-majoritate. Academia Interculturală Transsylvania vine în sprijinul acestei idei, integrîndu-se obiectivului principal al Ligii PRO EUROPA: armonizarea coexistenței diversității într-o Românie a Europei comune.

Peter WEBER

Primăria tinerilor

Ultimul episod al frumoasei experiențe care s-a numit *Colegiul Democrației* — ediția a V-a s-a consumat la data de 30 iulie 1999, printr-o manifestare în care tinerii absolvenți să arate ce au acumulat după activitatea de un an la Liga PRO EUROPA. Manifestarea, numită Primăria Tinerilor — un program practic al autorității locale cu un început de tradiție la Tîrgu-Mureș — inversează realitatea în Primăria orașului nostru, tinerii participanți constituind pentru o zi Consiliul Municipal *ad-hoc* al orașului Tîrgu-Mureș, dezbătînd problemele autorității locale într-o sesiune publică. Pe ordinea de zi a ședinței s-au numărat nu mai puțin de patru puncte, toate privitoare la revitalizarea zonelor de agrement și a spațiilor verzi din oraș. În pregătirile care au precedat această „ședință”, colegii mei grupați pe „comisii de lucru”, au studiat cazurile, au încheiat expuneri de motive, au redactat hotărîri. Ei și-au imaginat primăria altfel decît în realitate, cu entuziasmul specific vîrstei, neținînd seama de jungla birocrației sau de spinoasele soluții la problemele ridicate.

Ședința propriu-zisă s-a desfășurat așa cum era stabilit, fără ca tinerii să se simtă inhibați (cu excepția unora) de numele sonore prezente în sală (doamna Smaranda ENACHE, primarul FODOR Imre, consilieri municipali și alți reprezentanți ai administrației locale). Astfel, după un scurt discurs din partea primarului, președintele de ședință a dat startul, fiind atacate punctele de pe ordinea de zi și anume, proiectele de hotărîri privind reorganizarea complexului de agrement *Week-End*, revitalizarea spațiilor verzi, reactivarea grădinii de vară din P-ța Trandafirilor și eficientizarea supravegherii stării de ordine și curățenie a perimetrului

urban. După prezentarea expunerilor de motive și ascultarea propunerilor, s-a trecut la vot. Colegiștii au discutat rînd pe rînd fiecare proiect de hotărîre în parte dispunînd în cele din urmă, luarea tuturor măsurilor pentru ca Tîrgu-Mureșul să dispună din nou de acele zone verzi și complexe de agrement care l-au făcut altădată cunoscut drept oraș al florilor. Răspunsul celor în drept nu s-a lăsat așteptat: domnul primar Fodor Imre și alți consilieri prezenți au luat cuvîntul, comentînd hotărîrile și problemele ridicate de noi, și au promis că vor ține cont de propunerile noastre, ne-au explicat care dintre ele sînt nerealizabile și din ce cauză, precum și ce proiecte similare cu cele propuse de noi are primăria în derulare. Aș vrea să remarc de asemenea cuvintele adresate nouă cu această ocazie de doamna ambasador, E. S. Smaranda Enache, în care dînsa ținea să ne felicite și să-și exprime încrederea în această nouă generație.

Astfel, „colegiștii” 1998/1999 și-au luat ultimul examen. Festivitatea de înmînare a diplomelor — cu flori, felicitări și interviuri — a fost umbrită de puțină tristețe a unora care ar fi preferat poate să rămînă „repetenți”. Nu ne rămîne decît să nu uităm ce am învățat, oamenii pe care i-am cunoscut, clipele petrecute împreună și să sperăm că vom mai avea parte și altădată de astfel de experiențe transformatoare.

Florin ROMAN

A X-a Universitate de Vară Bálványos

Colegiul Democrației a participat în perioada 19-25 iulie 1999 la a X-a ediție a Universității de Vară Bálványos (șinută la Tușnad), cu tema: regionalismul și problematica integrării țărilor din spațiul est și central-european.

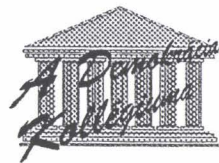
Ediția actuală, spre deosebire de cele trecute, cînd Universitatea reușea să așeze la aceeași masă, într-o atmosferă destinsă, „la șort”, politicieni români și maghiari, s-a remarcat mai ales prin lipsa conferențiarilor români și prin numărul mic de tineri români care au fost prezenți (liceeni sau studenți). Dacă Universitatea s-a bucurat de prezența unor personalități invitate din Ungaria, Voivodina, Slovacia și bineînțeles, din Ardeal, nu același lucru se poate spune despre reprezentanții universităților românești, care au lipsit practic de la dezbateri.

Din această cauză, nu a existat un dialog, schimbul de idei nefiind unul real, iar Universitatea — cel puțin din punctul meu de vedere — nu și-a atins scopurile, adică punerea față în față a tinerilor români și maghiari care, lăsînd la o parte stereotipurile „materne”, să încerce să nu le mai disprețuiască ori să le evite. Așadar, impresia pe care am avut-o este că organizatorii maghiari (deoarece singurul partener român de organizare s-a retras în ultima clipă) trăiesc marea iluzie a faptului că Universitatea a fost o reușită. Unii participanți români au mers însă chiar pînă acolo încît au spus că de fapt „nu s-a întîmplat nimic” și că intelectualitatea maghiară se simte bine numai cu ea însăși (Alexandru VĂRZARU), găsind un nou prilej de a se aduna într-o atmosferă călduță în care fiecare e de acord cu fiecare.

Pușinii politicieni români care nu au evitat Tușnadul — liberalii Nicolae MANOLESCU și Horia RUSU — puși să vorbească în fața unui public maghiar — au oferit discursuri împăciuitoare și nostalgice.

A tanácsosok bőrében

Ha azt mondom, ismét elvégezte egy évfolyam a Demokrácia Kollégiumát, ez azt is jelenti, hogy idén is megrendezésre került a Fiatalok Polgármesteri Hivatala.

A kívülálló egy közel két órás tanácsgyűlést láthatott, amelyen ötletek és érvek folyama hangzott el. Ami kevésbé volt látható, hogy mindezt hosszú felkészülés előzte meg. Már felvételikor, a program ismertetésekor tudatták velünk, hogy a vég közeleg, és mintegy záróvizsgaként át kell élnünk a Városi Tanács szerepkörét. Körülbelül egy hónappal a rendezvény előtt — viszonylag épen hagyva egymás ruházatát és frizuráját — sikerült megegyeznünk a központi témát illetően: városunk zöldövezeteinek és parkosításának fellendítése. Ezt követően munkacsoportokra osztottuk fel az évfolyamot, minden csoport a város egy-egy zöldövezetét (vagy legalábbis volt zöldövezetét) vette szárnyai alá.

Így egy csoport a „Week-end” szabadidőközpontra, másik a Nyárikertre és a Rózsák terére összpontosított, a harmadik pedig a mostani és majdani parkok, közterületek biztonságosságának kérdéskörét próbálták megoldani. A legszorgalmasabb csoportban találtam magam, mely egyebek mellett a Vár, Somos-tető és a Maros partja rendbehhozásának tervét szándékoztak elkészíteni. Az eljárás egyszerű: a legjobb hiányossági listát úgy lehet összeállítani, ha egy turistacsoportot kalauzolunk a városban, lejegyezve minden észrevételüket. Így a mi hozzászokott szemünk is észreveheti a tengelytörő

göröket, egyes városrészek kivilágítatlanságát, a sétányok és padok nemlétét, valamint a „normális” szórakozóhelyek hiányát. Ezek után minden csoport külön-külön összeült és megtárgyalta a lehetséges változtatásokat, valamint az azok megvalósításához szükséges anyagiak előteremtésének lehetőségét — igaz, ez utóbbi kissé nehezebben ment. Segítségre volt néhány személy a Polgármesteri Hivatal részéről, akikkel előzetes megbeszélést folytattunk, valamint a PRO EUROPA Liga könyvtára. A megbeszélések után csoportokként választottunk egy-egy képviselőt, aki majd a csoport határozatait mutatja be, valamint egy javaslattal felszólalót, aki a határozat lezárása után beérkezett ötleteket adja majd elő előszóban.

Magunk közül választottuk a polgármestert és az ülésvezetőt is. A címekre több személyt jelöltünk (egyeseket heves tiltakozásuk ellenére is — hiába, nehéz a demokrácia... főleg ha feladatvállalással jár), végül két vállalkozó szellemű kollega örömmel fogadta a megbízatást.

Maga a nyílt ülés szakszerűen zajlott. Lehetséges, hogy ebben közrejátszik a néhány nappal korábbi tapasztalat, amikor részt vettünk egy „valódi” ülésen, bár néhányunk úgy tett eleget feladatának, mintha ez a rutin a vérünkben volna (már). Az ülésen elhangzottakat ki mosolyogva, ki komoly arccal fogadta, de mi, diákok mindenképpen örömmel (és izgalomtól remegve) adtuk át ötleteinket és elgondolásainkat.

Most még csak szóban, gondolatok síkján próbáltunk valamiképpen hozzájárulni városunk gondjainak enyhítéséhez, de biztosan lesznek közöttünk olyanok is, akik néhány év múlva, (egy kicsit nagyobb) tudással visszatérve valóban hatékonyan tudnak cselekedni, tenni valamit városunkért.

KÁDÁR Magor

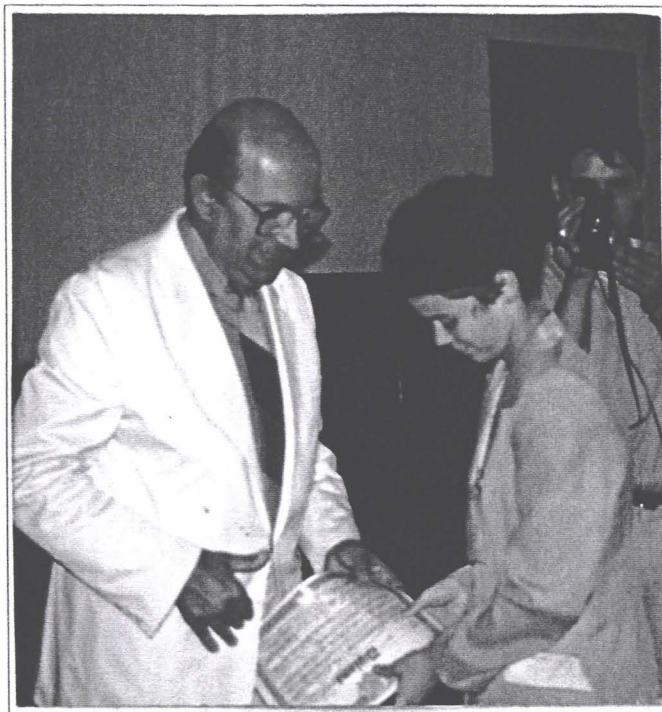
În ciuda acestui context, tabăra a fost intens mediatizată, atât de presa de limbă maghiară, cât mai ales de cea română, lucru care confirmă încă odată „priza” de care se bucură tema regionalismului și a integrării la publicul român (de multe ori participanții nemiaputând pune întrebări referenților, datorită tocmai numărului mare de întrebări venite din partea presei). Pe parcursul celor șase zile de dezbateri s-au luat în discuție numeroase subiecte dintre care amintesc doar câteva: cooperarea regională, marketingul regional, cultura politică a tranziției (sau tranziția culturii politice), minoritățile în mass-media, rolul cooperării regionale, statutul proprietății și rolul statului în privatizare.

Doresc să mă opresc doar asupra citorva. Una dintre cele mai interesante dezbateri a fost cea care i-a avut ca invitați pe doamna Renate WEBER și pe domnii BAKK Miklós și Alexandru CISTELECAN, legată de cultura politică a tranziției. Participanții au subliniat încă o dată imaturitatea clasei politice românești, lipsa unei organizări pe baze doctrinare și centralismul acut de care suferă aceasta în ansamblul ei, cât și la nivelul organizării interne. Alte evenimente demne de amintit și care s-au bucurat de un succes aparte au fost serile „culturale” ale căror protagoniști au fost: Academia Cațavencu, prin prezentarea unor diapozitive din expediția „Cu papucii prin deșert” și Mircea DINESCU într-un recital de poezie în paralel cu SZŐCS Géza.

De asemenea, nu pot să nu amintesc două din numele sonore care au ajuns într-un final la Tușnad și anume Radu SÎRBU (președintele FPS) și Ioan Avram MUREȘAN (ministrul agriculturii), a căror discuție însă, recunosc, nu am apreciat-o în mod deosebit, ele ducându-mă cu gândul la „monologurile” de gen Viața Satului.

Cît despre prezența la Tușnad, pentru a zecea oară consecutiv, a domnului Viktor ORBÁN, prim-ministru al Ungariei, prezență care a stîrnit un mare entuziasm în rîndul participanților marcînd totodată și sfîrșitul taberei, după o mică consultare a colegilor mei, am ajuns la concluzia că a avut un discurs ce se poate caracteriza ca fiind diplomatic.

Florin ROMAN

Gânduri despre „Parcul Reconcilierii”

De la semnarea tratatului româno-ungar relațiile dintre cele două state par să fi luat o nouă întorsătură. Deși tensiuni politice majore nu au existat între România și Ungaria de la cel de-al doilea Război Mondial încoace, în afara unei relative tensionări a relațiilor din a doua jumătate a anilor '80, clasele politice din cele două state vecine au resimțit nevoia unei „reconcilieri” zise istorice. Istoria celor două state și popoare vecine, conlocuitoare chiar, a cunoscut în ultimii 150 de ani o serie de momente antagonice, transmise prin intermediul ideologiilor naționale și generațiilor ce au urmat unuia sau altuia dintre aceste momente.

În istoria relațiilor româno-maghiare nu a existat pînă în prezent un moment mai adecvat ca raporturile politice dintre cele două state să fie durabil și eficient reglementate. În acest proces al simbolurilor le revine un rol de pregătire afectivă românilor și maghiarilor pentru reconcilierea preconizată. „Parcul Reconcilierii” ce ar urma să fie amenajat în Arad, este menit ca prin puterea sa simbolică să-i apropie pe români și pe maghiari. Iar acest parc va trebui să conțină elemente specifice, dar totodată și comune celor două popoare. Partea maghiară s-a gândit la reamplasarea unui monument legat de Revoluția de la 1848-1849, ridicat de către cetățenii orașului Arad în anul 1890. Monumentul ce purtase denumirea de Szabadságszobor (Statuia Libertății), simbolizase martirajul a 13 generali de naționalități diferite care au apărut în cadrul armatei revoluționare ungare, ideile pașoptiste. Pentru ținuta lor morală, ei au fost condamnați la moarte și executați de către autoritățile austriece în cetatea Aradului. Momentul 6 octombrie 1849 (data execuțiilor) s-a impregnat în memoria colectivă a maghiarilor, devenind chiar din timpul dualismului un simbol al libertății și al conștiinței naționale. De pe monument nu a lipsit însă amprenta epocii: o figură alegorică a Ungariei reprezentată de o figură feminină cu scut.

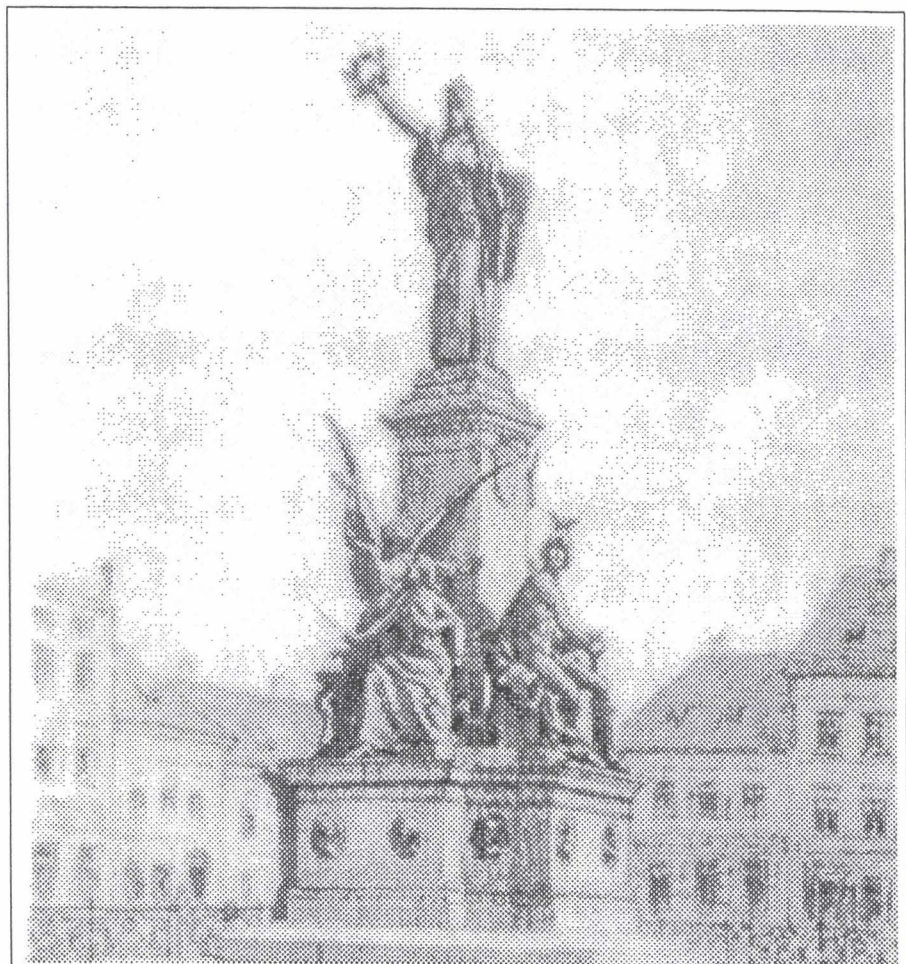
Grupul statuar a fost păstrat de către noile autorități și după unirea „părților ungurești” cu România. Abia la șapte ani după Unire, primul ministru al vremii — I. C. Brătianu — a dispus de la București demontarea grupului statuar și amplasarea în locul lui a statuii lui Avram Iancu, o nouă dovadă a spiritului epocii, ca și cum aceeași piață spațioasă nu ar fi putut „găzdui”

ambele monumente. Cu atît mai mult cu cît idealul de libertate le-a fost comun atît celor 13 generali, cît și lui Avram Iancu. Avînd în vedere sensibilitățile vremii, demontarea unor monumente ce aminteau de grandomania naționalismului „Ungariei Mari” poate fi înțeleasă, ele fiind ridicate ostentativ chiar în anii dualismului pentru a intimida revendicările naționale ale naționalităților nemaghiare. Însă după destrămarea Ungariei istorice prea puțin s-a făcut distincția dintre diferitele monumente maghiare din teritoriile desprinse de Ungaria. Din acest motiv, partea maghiară a considerat că reamplasarea ora dintre monumentele demontate după 1918 și care nu au un caracter provocator față de etnia dominantă în stat, ar echivala cu dorința sinceră a părții române de reconciliere, de reșezare a trecutului istoric comun. Iată cum statuia „Libertății” tinde să devină piatra de încercare a unei reale reconcilieri și nu doar a uneia de conjunctură.

Opozanții reamplasării monumentului își justifică poziția prin faptul că „grupul statuar nu reprezintă nimic pentru poporul român”, ceea ce denotă același exclusivism în spiritul căruia a fost demontat monumentul. Aceștia refuză să ia cunoștință de faptul că în România trăiește și o importantă minoritate națională maghiară și că aproape un sfert din populația Aradului aparține acestei minorități. În Arad, cu excepția obeliscului de la periferia orașului nu există nici un alt simbol cu valoare comemorativă ce ar aminti de istoria și prezența cetățenilor Aradului de naționalitate maghiară.

Cu siguranță, reamplasarea acestui monument, fie în centru, fie într-un viitor Parc al Reconcilierii nu ar trezi așteptări dacă opinia publică a orașului și a județului nu ar fi intoxicată în repetate rînduri cu articole de presă incendiare. Reconcilierea româno-maghiară este un proces care se va desăvîrși în momentul în care o plăcuță bilingvă sau un monument inofensiv, nu vor mai fi subiecte de incitare împotriva celuilalt, fiecare acceptînd diversitatea la proporțiile sale reale.

Peter WEBER

Statuia Libertății ridicată în 1890 la Arad, opera lui Zala György

S-a născut în București pe 7 iulie 1881 în suburbia Manea Brutaru (astăzi Calea Griviței nr. 31, extremitatea dinspre Calea Victoriei). Părinții săi, August von Becker și Frederica Poppe proveneau din familii a căror genealogie este încărcată de istorie urbană; familii care au ales în final București, altor centre europene, unde liber-profesiunii se puteau remarca cu ușurință.

Începutul familiei von Becker în București este plasat către mijlocul veacului al XIX-lea. Dacă la începutul secolului al XIX-lea București abia cunoșteau o încorporare de viață artistică modernă — pe fondul conflictului dintre vechea generație, fidelă încă tradițiilor orientale și generația tânără de boieri, adeptă a spiritului modern —, în numai cincizeci de ani, noua capitală a regatului României va deveni o urbe europeană în trăsăturile ei esențiale. Rămîneau desigur detaliile legate de educație, igienă, mentalități, comportament, stil și multe altele ale căror manifestări sînt atît de ancorate în cotidianul de astăzi din societatea bucureșteană.

Bucureștii mijlocului de veac al XIX-lea era un centru urban cosmopolit unde elementele etnice central sau sud-est europene se integrau în mai puțin de o generație, într-un habitat aflat în perpetuă schimbare vs. europenizare. Existau deja puternice comunități de germani, austrieci, maghiari, italieni, ruși, polonezi, francezi și mai ales slavi din sud, armeni, greci și aromâni. Aceste comunități etnice formau din perspectiva vieții economice și culturale o coloană vertebrală pentru Bucureștii primei părți a secolului trecut.

În acest context ajunge în România sculptorul August von Becker, născut la Hamburg (unde se afla și nucleul familiei, răspîndită prin toată Germania). El a fost adus de regele Carol I, cu prilejul restaurării bisericii de la Curtea de Argeș. În cadrul acestor lucrări, August Becker a restaurat ornamentele acoperișului de plumb, el fiind de altfel un neegalat gravor și modelator în metal.

Frederica Poppe s-a născut la București, fiind fiica lui Frederick Poppe și a Annei Bem. Tatăl Fredericai era tot sculptor și gravor în os și lemn. El s-a născut în Hamburg și s-a stabilit în București, probabil la puțin timp după începutul veacului al XIX-lea, în suburbia Popa Tatu, pe strada Numa Pompiliu 13 (astăzi strada gen. Dona, casa existînd și în zilele noastre, păstrînd chiar și elementele specifice veacului XIX de mijloc).

Cei doi vor avea trei copii: Amalia Anna Augusta von Becker născută în 1877; un băiat pe nume Emil care a decedat la vîrsta de zece ani și Emil Wilhelm August von Becker, născut în 1881.

În frămîntata perioadă cuprinsă între 1877-1888 România își dobîndește independența, proclamîndu-se ulterior regat. În planul economic, social și cultural, aceste realizări politice au creat un cadru favorabil de manifestare (sprijinit și de legislația liberală. De altfel, Wilhelm August își cunoaște viitoarea soție în atelierul lui Jozef Faust cu care a lucrat încă înainte de 1906 în vacanțe — pentru expoziția universală de la Paris din 1900 (pavilionul românesc); catapetesme pentru expoziția jubiliară din 1906.

Emil Wilhelm August von Becker a avut numeroase realizări în domenii variate precum monumente publice sau funerare, statui, clădiri cu sculpturi ornamentale, publice sau private, busturi, cavouri, grădini publice sau private, medalistică, numismatică, măști mortuare, etc., realizate în atelierul său din strada Bateriilor. A fost fondator și președinte al sindicatului Artelor Frumoase; curator și președinte al comunității de ajutor „Armenpflegen”; onorează numeroase lucrări pentru casa regală, îndeosebi cu prilejul nunții principelui Carol din 1921; a avut raporturi cu lumea politică și intelectuală românească și europeană.

August Wilhelm și-a numit familia — deosebit de vastă — „Beckerbaum”, copacul Becker. El a avut trei copii între care cei trei băieți au murit fără a avea moștenitori. Primul copil, Wilhelm von Becker

Emil Wilhelm August von BECKER

Scurt excurs biografic

Anul acesta s-au împlinit 76 de ani de la decesul sculptorului Emil Wilhelm August von Becker. Personaj mai puțin cunoscut astăzi, August von Becker a fost un artist de mare rafinament în arta sculpturii decorative, în sculptura funerară și în medalistică, drept pentru care a fost ales ca sculptor al casei regale, cea mai reprezentativă parte din cariera sa fiind anul de domnie al regelui Carol al II-lea (1930-1940).

(Willi), a lucrat în atelierul tatălui pînă în 1935, cînd a început să se ocupe de problemele administrative ale atelierului, supraveghînd lucrările. Treptat își încropește o proprie afacere cu materiale de construcții (era epoca marilor construcții în București — 1935-1940, legate îndeosebi de serbările „Lunii Bucureștilor”), părăsînd domeniul tatălui său. În anul 1935 se va căsători, dar numai peste 10 ani (1945), va fi ucis de militari ruși, deoarece nu sa lăsat tîlhărit.

Al doilea copil, Emil Becker își va forma deprinderi în arta modelării pînă la absolvirea Bacalaureatului după care a urmat Dreptul fără să profeseze vreodată. După 1944 îl întîlnim ca simplu muncitor al Casei Științei — care abia se deschisese — contribuind la realizarea elementelor sculpturale ale ansamblului arhitectural.

Ultimul copil a fost Else Becker care a urmat Cursurile pensionului de călugărițe Sfînta Maria de pe Pitar Moș (azi Facultatea de Limbi Străine din cadrul Universității București). La

pension a deprins arta picturii, participînd la expoziții anuale pentru a-i ajuta pe săraci cu banii primii. În anul 1935 s-a căsătorit cu ofițerul de geniu Stelian Șerbănescu, căsătorie care a trebuit să aștepte aproape patru ani. Wilhelm August Becker avea banii necesari pentru muntă doar în acest an (sumă obținută în urma unei comenzi realizate în 1929 pentru liberali care, pierzînd alegerile, au lăsat comanda neplătită pînă la revenirea lor în 1935 — guvernarea Tătărescu; comanda nu era altveea decît cele patru muze care pot fi admirate astăzi pe fațada Universității București, creații pentru care Else Becker chiar a pozat).

Ajun colonel în anii celui de-al doilea război mondial, soțul Elsei Becker va fi disponibilizat de comuniști în 1948, la 39 de ani fiind silit să se pensioneze. Soții Șerbănescu și Else Becker au avut o fată, pe nume Apolonia Paraschiva Rodica von Becker, născută la 14 octombrie 1935, botezată de Apolonia Gagel (familia Gagel era proprietara fabricii de panificație Otto Gagel, azi dispărută).

În anii puterii populare, Apolonia Paraschivă, după abandonarea Politehnicii în anul al doilea, a reluat studiile la biologie — la cererea tatălui său — pentru a-și pune în valoare talentul la desen; după absolvire a profesat în învățămînt ca profesor în biologie; acum este pensionară și se zbate pentru a conserva marea moștenire a ceea ce Emil Wilhelm August von Becker obișnuia să numească „Beckerbaum”.

Acest scurt excurs biografic asupra unei familii de liberi profesioniști de origine germană, dar care a reușit într-o generație să se asimileze cultural și identitar în spațiul românesc, are cel puțin o dublă relevanță istorică: prezentarea pe scurt a unui proces de integrare în societatea bucureșteană a unei familii venite din afara spațiului românesc, iar pe de altă parte reprezintă un eșantion consistent referitor la dinamismul comunității germane din București din veacul XIX și primele patru decenii ale secolului nostru.

Este de dorit ca această modestă reactualizare a unui personaj uitat cu desăvîrșire, să fie privită și prin prisma modalităților prin care o familie din burghezia mijlocie reușește să se ridice într-o generație doar prin sprijinul unei profesii liberale, într-un spațiu necunoscut, într-o societate aflată în curs de modernizare și, prin urmare, imprezizibilă. De remarcat este faptul că personajul principal evocat în acest material și-a lăsat urmele în mai toate realizările monumentale de marcă în București (Vila Doctor Nicolae Minovici, Banca Marmorosch, Palatul Cotroceni, Monumentul eroului necunoscut și altele) dar nu numai (Mausoleul de la Mărășești, clopotul bisericii de la Bușteni precum și al bisericii din Alba-Postăvari, etc).

Adrian MAJURU

Pentru realizarea acestui material se aduce de către autor mulțumirile cuvenite doamnei Apolonia Paraschiva Rodica von BECKER pentru informațiile primare oferite.

Studenti, absolvenți de facultate!

Vrei să te cunoști mai bine, cunoscându-i pe ceilalți?

Vrei să știi mai multe despre interculturalitatea transilvană?

Centrul Intercultural al Ligii Pro Europa te așteaptă la:

Academia Interculturală Transsylvania

○ Ce este Academia Interculturală Transsylvania?

- un proiect de educație interculturală inițiat de Centrul Intercultural al Ligii Pro Europa, finanțat de Fundația Heinrich Böll din Germania.
- o universitate volantă, cu prelegeri și ateliere de lucru la care conferențiază personalități de prim rang ale vieții publice din România și din străinătate (analizști politici, sociologi, diplomați, oameni de cultură, istorici)

○ Cui se adresează Academia Interculturală Transsylvania?

- studenților și absolvenților de facultate care doresc să-și îmbunătățească cunoștințele referitoare la europenism, naționalism, regionalism și istoria și cultura transilvană.

○ Ce oferă Academia Interculturală Transsylvania?

- un plus de pregătire și inițiere în cultura, tradițiile minorităților transilvane
- cursuri și conferințe susținute de academicieni, profesori și personalități cu o bună cunoaștere a domeniului
- contactul direct cu comunitățile de diferite etnii
- cunoștințe de interculturalitate transilvană

○ Cum se va desfășura activitatea în cadrul Academiei Interculturale Transsylvania?

- în trei sesiuni de câte o săptămână, desfășurate în centre din zone culturale diferite
- contactul direct cu cultura specifică, literatura, muzica, arta plastică, arhitectura, etnografia, folclorul populației transilvane
- întâlniri cu personalități ale culturii comunității
- familiarizarea cu bucătăria națională
- vizitarea unor sate cu specific național
- familiarizarea cu viața spirituală a diferitelor comunități

○ Cum ajungi „academician“?

Trimite :

- un curriculum vitae
- un eseu de 3 - 5 pagini dactilografiate pe tema „România într-o Europă a regiunilor“
- o scrisoare de motivare a alegerii dumneavoastră
- două scrisori de recomandare

pînă la data de 15 octombrie 1999 la adresa Ligii PRO EUROPA.

Pro Europa poate fi citită pe Internet la adresa:

www.proeuro.netsoft.ro

Liga PRO EUROPA Liga

Copreședinți:

Smaranda ENACHE și CSIKY Boldizsár

Director executiv: SZOKOLY Elek

4300 Tîrgu Mureș, P-ța Trandafirilor nr. 5, et. III, CP. 1-154

Tel/fax: +40-(0)65-214076; 217584, e-mail: office@proeuro.netsoft.ro

CONTENTS:

P. 1-2: *The Enlargement of Europe must be Accelerated* — Manifest of European intellectuals on the restraint of EU enlargement.

P. 2: *Calendar/Naptár* — A Romanian/Hungarian synopsis of the PEL's main events in July and August 1999.

P. 3, 5: *The Romanian Democracy and its Original Christianity or „Mr. Teoctist, do you believe in God?“* — An editorial about the new Law of Religions, proposed by the Romanian Government, which will stipulate that the Romanian Orthodox Church should get the „national“ status.

P. 4-5: *The Sweet Rocking of the Omniscience ; Nihil sine Teo... ; The Three-Humped Camel* — Editorials regarding to the debate on the Law of Religions.

P. 6 *Message of Ms. Smaranda Enache to the Bálványos Summer University's participants* — With the occasion of the tenth anniversary since this University exist.

P. 7: *A forum for Better Coexistence Between Ethnic Groups in Romania* — A general presentation of the last year program of the Transsylvania Intercultural Academy.

P. 8-9: *Mayoralty of Youth* — The finish of the fifth edition of College of Democracy, (in Romanian and Hungarian). For one day, the group of the students engaged in this program plaid the role of the Local Council. *The Tenth Bálványos Summer University* — The opinion of a participant to this event.

P. 10 *Thoughts about the „Reconciliation Park“* — A new step in the Romanian-Hungarian reconciliation will be the build-up of a new park in Arad. The article is an assessment of the importance of this bilateral agreement.

P. 11 *Emil Wilhelm August von Becker* — A short biographical presentation of a German artist lived in Bucharest in the first part of this century.

P. 12: *The Announcement for the new edition of the Transsylvania Intercultural Academy.*

PRO EUROPA este publicată cu sprijinul
Fundației Heinrich Böll (Germania) și BILANCE (Olanda)

Redactor: Marius COSMEANU

La redactarea acestui număr au colaborat: Laura ARDELEAN, Smaranda ENACHE, HALLER István, KÁDÁR Magor, Steliu LAMBRU, Adrian MAJURU, Paul MĂRGINEAN, Florin ROMAN, SZOKOLY Elek, Peter WEBER.

Tehnoredactare: HALLER István

Multiplicat la Liga PRO EUROPA